

DOI: 10.15276/ETR.06.2023.11
 DOI: 10.5281/zenodo.13120905
 UDC: 005.21:330.341.1:339.137
 JEL: L10, L21, M10, O32, M14

ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

TOOLS FOR STRATEGIC MANAGEMENT OF COMPETITIVENESS OF BUSINESS STRUCTURES

Fawzi Salem Ismaeil Jahan
 Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
 ORCID: 0009-0007-1475-139X
 Email: fawzi.salem110@gmail.com

Received 24.11.2023

Джахан Фавзі Салем Ісмаїл. Інструментарій стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур. Науково-методична стаття.

Стаття присвячена визначенню інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур. Розроблено порядок проведення структурно-змістовної характеристики інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур. Запропоновано експрес версію структурно-змістовну характеристику інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур, що складається з етапів характеристики, аналітичного інструментарію, мети та результатів застосування. Визначено основні компоненти моделі організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин. Висвітлено зв'язок моделі організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин зі стратегуванням конкурентоспроможністю підприємницьких структур.

Ключові слова: стратегічне управління, конкурентоспроможність підприємницьких структур, інструментарій, ресурси, сталий розвиток, етап, система, інтеграція

Jahan Fawzi Salem Ismail. Tools for Strategic Management of Competitiveness of Business Structures. Scientific and methodical article.

The article is concerned with defining the instruments of strategic management of competitiveness of entrepreneurial structures. It develops a procedure of carrying out structural and substantive characterisation of the instrumentarium of strategic management of competitiveness of entrepreneurial structures. An express version of the structural and substantive characterisation of the instrumentarium for strategic management of competitiveness of entrepreneurial structures has been proposed, consisting of the stages of characterisation, analytical instruments, purpose and results of application. The main components of the model of the organisational and economic mechanism for the formation of inclusive social responsibility of entrepreneurial structures as subjects of the innovation process and participants in the transformation of socio-economic relations are defined. The relationship of the model of the organisational and economic mechanism for the formation of inclusive social responsibility of entrepreneurial structures as subjects of the innovation process and participants in the transformation of socio-economic relations with the strategy of competitiveness of entrepreneurial structures is highlighted.

Keywords: strategic management, competitiveness of business structures, tools, resources, sustainable development, stage, system, integration

В умовах сучасного динамічного бізнес-середовища конкурентоспроможність підприємницьких структур відіграє вирішальну роль у забезпеченні їх довгострокового успіху та стабільності. Глобалізація, швидкий технологічний розвиток, зміна споживчих уподобань та посилення регуляторних вимог створюють нові виклики для підприємств, які змушені шукати ефективні стратегії для збереження та зміцнення своїх позицій на ринку. У цьому контексті стратегічне управління стає ключовим елементом, який дозволяє підприємствам адаптуватися до змін та використовувати можливості, що виникають.

Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур включає широкий спектр інструментів та методів, спрямованих на аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища, визначення стратегічних цілей, розробку та реалізацію ефективних стратегій. Використання таких інструментів, як SWOT-аналіз, PEST-аналіз, конкурентний аналіз, аналіз ланцюга вартості та інших, дозволяє підприємствам отримати всебічне розуміння ринкових умов та приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Визначення інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур висвітлено у наукових роботах багатьох авторів та вчених, а саме у працях А. Завербного, Р. Скриньковського, Л. Сопільник, С. Цюха та І. Чукаєвої та інших. Надивлячись на це, досі відсутня описова модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур.

Метою статті є висвітлення сучасного інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур.

Виклад основного матеріалу дослідження

Структурно-змістовна характеристика інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур

спроможністю підприємницьких структур – це кількісно-якісний опис структури та призначення набору методів та підходів для аналізування, планування, реалізації та оцінювання їх стратегій,

спрямованих на підвищення конкурентних переваг. Її послідовність полягає у такому (рисунок 1).

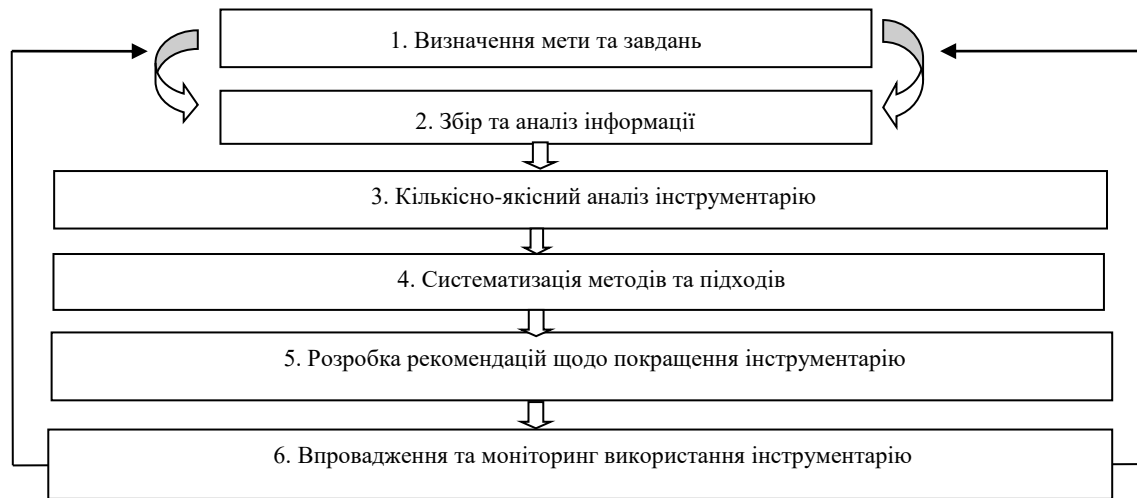

Рисунок 1. Порядок проведення структурно-змістовної характеристики інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур

Джерело: власна розробка автора

Відповідно до рисунку 1, порядок проведення структурно-змістовної характеристики інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур містить шість основних етапів та один відтермінований завершальний:

Етап 1. Визначення мети та завдань. Мета етапу: чітко сформулювати ціль проведення характеристики, наприклад, покращення стратегічного управління конкурентоспроможністю. Завдання: визначити основні завдання, які необхідно вирішити в процесі аналізу.

Етап 2. Збір та аналіз інформації. Мета етапу: зібрати необхідні дані про поточні стратегії, методи та підходи, які використовуються в управлінні конкурентоспроможністю. Завдання етапу: провести первинний аналіз зібраної інформації для визначення ключових характеристик та елементів існуючого інструментарію.

Етап 3. Кількісно-якісний аналіз інструментарію:

- кількісний аналіз: оцінити кількісні показники використання різних методів та підходів (наприклад, частоту використання, витрати, ефективність);
- якісний аналіз: Оцінити якість та релевантність методів та підходів, їх відповідність стратегічним цілям підприємства.

Етап 4. Систематизація методів та підходів. Етап містить два кроки:

- класифікація або типологізація методів: потрібно розподілити методи та підходи за категоріями (наприклад, аналітичні інструменти, планування, реалізація, оцінка);
- опис структури: потрібно описати структуру кожної категорії, включаючи основні характеристики, цілі та завдання.

Етап 5. Розробка рекомендацій щодо покращення інструментарію. Етап містить два кроки:

- виявлення недоліків: потрібно ідентифікувати слабкі місця та прогалини в поточному інструментарії;
- розробка пропозицій: потрібно розробити рекомендації щодо впровадження нових методів, оптимізації існуючих та поліпшення загальної структури інструментарію.

Етап 6. Впровадження та моніторинг. Етап містить два кроки:

- планування впровадження: розробити план дій для впровадження рекомендованих змін у практику стратегічного управління;
- моніторинг: потрібно встановити механізми контролю та оцінювання ефективності впроваджених змін.

Цикл процесу на цьому не закінчується, оскільки він являє собою ітераційний процес, який завершується зворотнім зв'язком – за накопиченням досвіду помилок та потреб наступає сьомий етап – коригування завдань та ідей структурно-змістовної характеристики інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур.

Таким чином, порядок проведення структурно-змістовної характеристики інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур включає визначення мети та завдань, збір та аналіз інформації, кількісно-якісний аналіз інструментарію, систематизацію методів та підходів, розробку рекомендацій та впровадження змін з подальшим моніторингом їх ефективності та відтермінованим коригуванням цільової та ресурсної частини циклу.

Структурно-змістова характеристика інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур включає: аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, формування стратегічних цілей та завдань, розробку стратегій, використання відповідних інструментів стратегічного управління, впровадження стратегій, моніторинг та оцінку результатів. У такий спосіб вона забезпечує ефективне стратегування конкурентоспроможності підприємницької структури в умовах швидкоплинних динамічних змін на ринках ресурсів, товарів та послуг.

Експрес структурно-змістова характеристика інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур є дещо меншою за трудомісткістю аналітичних процедур, тому застосовує більш відомий аналітичний інструментарій та має відбуватися у такий послідовності (таблиця 1).

Таблиця 1. Структурно-змістова характеристика інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур: експрес версія

Етап характеристики	Аналітичний інструмент	Мета та результат застосування
1. Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища	PESTLE-аналіз	Оцінка політичних, економічних, соціальних, технологічних, правових та екологічних факторів, що впливають на підприємницьку структуру.
	SWOT-аналіз	Визначення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз для аналізованої підприємницької структури.
	Аналіз конкурентів	Вивчення стратегій, сильних та слабких сторін основних конкурентів на ринку.
2. Формування стратегічних цілей та завдань	Визначення місії та бачення	Формулювання місії підприємницької структури та бачення її майбутнього розвитку.
	Постановка стратегічних цілей	Визначення довгострокових та середньострокових цілей, що спрямовані на підвищення конкурентоспроможності.
	Встановлення ключових показників ефективності (KPIs)	Вибір метрик для оцінки досягнення стратегічних цілей підприємницької структури.
3. Розробка стратегій	Корпоративна стратегія	Вибір напрямків розвитку підприємницької структури, включаючи диверсифікацію, зростання на нових ринках, інновації тощо.
	Конкурентна стратегія	Розробка підходів до досягнення конкурентних переваг, таких як стратегія лідерства у витратах, диференціація або фокусування.
	Функціональні стратегії	Стратегії для окремих функціональних підрозділів підприємницької структури (маркетинг, виробництво, фінанси, HR тощо).
4. Інструменти стратегічного управління	Бенчмаркінг	Порівняння процесів та показників підприємницької структури з найкращими практиками в галузі для виявлення можливостей покращення.
	Аналіз ланцюга створення вартості	Оцінка всіх етапів процесу створення продукту чи послуги для виявлення можливостей підвищення ефективності та вартості.
	Портфельний аналіз (матриця BCG, GE/McKinsey)	Оцінка та управління портфелем продуктів або бізнес-одиниць з метою оптимізації ресурсів та максимізації прибутків.
	Сценарний аналіз	Розробка та оцінка можливих сценаріїв розвитку подій для підготовки до різних варіантів майбутнього.
5. Впровадження стратегій	Розробка плану дій	Визначення конкретних заходів, термінів та відповідальних осіб для реалізації стратегій.
	Розподіл ресурсів	Оптимальне розподілення фінансових, людських та матеріальних ресурсів для підтримки стратегічних ініціатив.
	Системи мотивації та стимулювання	Впровадження програм мотивації персоналу для досягнення стратегічних цілей.
6. Моніторинг та оцінка	Впровадження системи моніторингу	Регулярний контроль за виконанням стратегій та досягненням цілей.
	Оцінка ефективності	Аналіз результатів, порівняння фактичних показників з запланованими та визначення відхилень.
	Коригування стратегій	Внесення змін у стратегії на основі результатів моніторингу та оцінки, а також з урахуванням змін у зовнішньому середовищі.

Джерело: власна розробка автора

Наведений у таблиці 1 перелік аналітичних інструментів, у першу чергу методи PESTLE-аналізу, SWOT-аналізу та аналізу конкурентів є

ефективними для експрес-оцінки, тобто скороченої структурно-змістова характеристика інструментарію стратегічного управління конку-

рентоспроможністю підприємницьких структур, оскільки вони [1, 2]:

- забезпечують широке охоплення ключових аспектів зовнішнього та внутрішнього середовища;
- мають чітко визначену структуру, яка сприяє систематизації інформації;
- прості у застосуванні, що дозволяє швидко зібрати та проаналізувати дані стосовно конкурентоспроможності підприємницької структури;
- її результати легко візуалізуються для швидкої інтерпретації та прийняття рішень щодо управління конкурентоспроможністю в умовах

швидких змін середовища та його характеристик.

Інноваційність, інклюзивність та соціальна відповідальність як ознаки інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур залежать від цільових установок підприємницької структури, її ролі та формату участі в інноваційному процесі та наявних ресурсів і обмежень.

Модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин містить такі основні компоненти (рисунком 2).

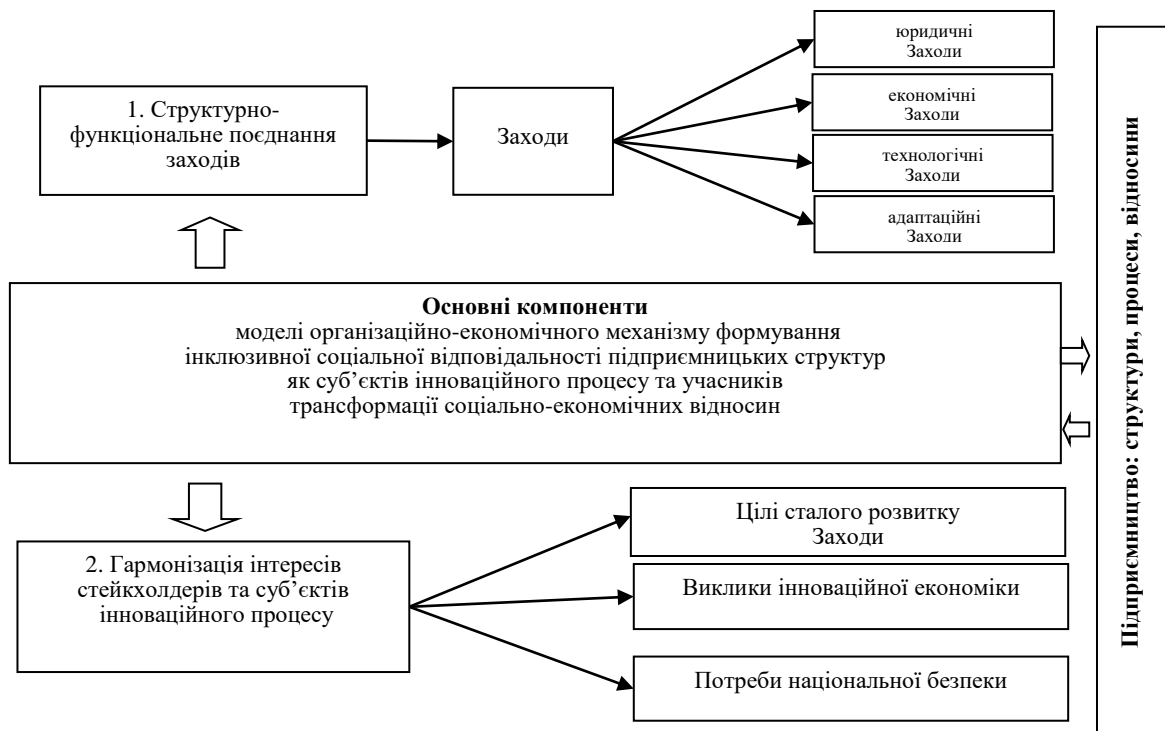

Рисунок 2. Основні компоненти моделі організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин

Джерело: власна розробка автора

Основних компонентів моделі виділено дві:

- а) структурно-функціональне поєднання заходів, яке містить заходи:
- управлінсько-організаційні, що включають розробку стратегій, планів та політик, спрямованих на інтеграцію інклюзивної соціальної відповідальності в управління інноваційним процесом. Це також включає створення спеціальних комітетів або робочих груп для моніторингу та оцінки соціальної відповідальності;
 - юридичні, які передбачають розробку та впровадження правових норм і регулювань, що забезпечують захист прав і інтересів всіх стейкхолдерів, включаючи працівників, громади, клієнтів та партнерів.
 - економічні, що включають фінансове стимулювання, такі як податкові пільги, гранти

та субсидії для підприємств, які впроваджують соціально відповідальні та інклюзивні практики. Також це може включати економічні санкції для тих, хто порушує принципи соціальної відповідальності;

- технологічні заходи, орієнтовані на впровадження інноваційних технологій, що сприяють сталому розвитку та зменшенню негативного впливу на довкілля. Це також включає підтримку досліджень і розробок у сфері зеленої енергетики, сталих матеріалів та інших інноваційних рішень;
- адаптаційні заходи, спрямовані на адаптацію організаційних структур і процесів до нових умов, забезпечуючи гнучкість і готовність до змін. Це включає навчання та розвиток персоналу, а також впровадження гнучких методів управління.

б) гармонізація інтересів стейкхолдерів та суб'єктів інноваційного процесу структурно-функціональне поєднання заходів, яке містить:

- цілі сталого розвитку. Модель передбачає інтеграцію цілей сталого розвитку (SDGs) у стратегії і діяльність суб'єктів інноваційного процесу. Це включає економічне зростання, соціальну інклюзію та захист навколишнього середовища;
- виклики та ознаки інноваційної економіки. Модель передбачає врахування таких викликів, як глобалізація, цифровізація та зміни на ринку праці, а також ознак інноваційної економіки, таких як швидкий технологічний розвиток і необхідність безперервного навчання.
- потреби національної безпеки. Модель передбачає забезпечення захисту критичних національних інфраструктур, кібербезпеки та економічної стабільності, що є важливими компонентами соціальної відповідальності та інклюзивного розвитку.

Пропонується така послідовність реалізації моделі, зведена до п'ятих основних етапів:

Етап 1. Аналіз та оцінка поточної ситуації, який містить кроки:

- проведення аналізу поточного стану інноваційних процесів та рівня соціальної відповідальності;
- визначення основних зацікавлених сторін та їхніх потреб і очікувань.

Етап 2. Розробка стратегії та планування, який містить кроки:

- розробка стратегічних цілей та планів, що включають інклюзивність і соціальну відповідальність;
- встановлення конкретних показників та індикаторів для оцінки досягнень.

Етап 3. Інтеграція структурно-функціональних заходів, який містить такі кроки, як:

- впровадження управлінсько-організаційних, юридичних, економічних, технологічних та адаптаційних заходів;
- створення механізмів моніторингу та контролю для забезпечення ефективної реалізації заходів.

Етап 4. Моніторинг та оцінка, який містить кроки:

- постійний моніторинг досягнень та оцінка результатів;
- розробка та внесення корективів у стратегії та плани відповідно до отриманих результатів та змін у зовнішньому середовищі.

Етап 5. Комунікація, звітність та її контроль, який містить кроки:

- забезпечення прозорості та підзвітності шляхом регулярного інформування стейкхолдерів про досягнуті результати;
- публікація звітів про соціальну відповідальність та сталість.

Перелік етапів подано узагальнено, оскільки кожна підприємницька структура може та буде його розширювати в частині інклюзивності заходів, інноваційності технологій та фокусування

процесів управління та управлінських впливів на певних цілях сталого розвитку на рівні національних завдань або світових, в залежності від наївних ресурсів та видів діяльності, які вона здійснює тощо.

Звичайно, головне призначення моделі організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності суб'єктів інноваційного процесу – гармонізування інтересів стейкхолдерів та суб'єктів інноваційного процесу з цілями сталого розвитку, викликами та ознаками інноваційної економіки, потребами національної безпеки. Вона заснована на структурно-функціональному поєднанні управлінсько-організаційних, юридичних, економічних, технологічних та адаптаційних заходів, об'єднаних у єдину підсистему управління сталим соціально-економічним розвитком. Але підприємство виступає рушієм та стейкхолдером цих змін, та середовищем, де вони відбуватимуться.

До того ж, запропонована модель враховує ознаки інклюзивності управлінського впливу, інноваційності управлінських рішень та технологій та соціальної відповідальності через відповідний організаційно-економічний механізм формування управлінського впливу.

Модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності враховує ознаки інклюзивності управлінського впливу на всіх рівнях трансформації соціально-економічних відносин та розвитку підприємницьких структур через:

- а) залучення стейкхолдерів як:
 - включення всіх зацікавлених сторін (працівників, громад, клієнтів, партнерів) у процес прийняття рішень. Це забезпечує врахування різноманітних точок зору та потреб, сприяючи рівному доступу до можливостей;
 - організація регулярних консультацій та діалогів з стейкхолдерами для обговорення стратегій, планів та ініціатив.
 - б) рівні можливості та доступність як:
 - забезпечення рівного доступу до ресурсів, навчання та розвитку для всіх співробітників, незалежно від їхнього походження, статі, віку, фізичних можливостей чи інших характеристик;
 - створення інклюзивного робочого середовища, де всі працівники мають рівні можливості для кар'єрного росту та професійного розвитку;
 - в) соціальну справедливість як:
 - впровадження політик, що сприяють соціальній справедливості та запобігають дискримінації. Це включає в себе антикорупційні заходи, гендерну рівність та підтримку уразливих груп населення.
- Модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності також враховує ознаки інноваційності управлінських рішень та технологій:
- а) підтримку інноваційних проєктів як:

- сприяння розвитку інноваційних проєктів шляхом створення спеціальних фондів, надання грантів та підтримки стартапів, що орієнтовані на соціально відповідальні інновації;
 - впровадження відкритих інновацій, де компанії співпрацюють з зовнішніми партнерами, науковими установами та дослідницькими центрами для розробки нових технологій та рішень;
 - б) цифровізацію та технологічні інновації як:
 - використання сучасних цифрових технологій для покращення управлінських процесів та підвищення ефективності роботи. Це включає впровадження систем управління інформацією, аналітичних платформ та автоматизацію процесів;
 - інвестиції в дослідження та розробки, що сприяють створенню нових продуктів та послуг, які відповідають принципам сталого розвитку та соціальної відповідальності;
 - в) гнучкість та адаптивність як:
 - впровадження гнучких методів управління, таких як Agile та Lean, що дозволяють швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та адаптуватися до нових викликів;
 - створення культурної атмосфери, що сприяє творчості та інноваціям, де працівники заохочуються до генерації нових ідей та їх реалізації.
- Модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності також включає ознаки соціальної відповідальності через:
- а) екологічну відповідальність як:
 - впровадження екологічно дружніх практик, що зменшують негативний вплив на довкілля. Це включає ефективне використання ресурсів, зменшення відходів, зниження викидів парникових газів та використання відновлюваних джерел енергії;
 - розробка та впровадження продуктів та послуг, що відповідають принципам сталого розвитку;
 - б) економічна відповідальність через:
 - забезпечення фінансової стійкості та прозорості діяльності підприємства. Це включає в себе етичне ведення бізнесу, справедливу оплату праці та інвестиції в розвиток громад;
 - впровадження програм корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), що включають благодійність, соціальні ініціативи та підтримку місцевих громад;
 - в) соціальна відповідальність перед співробітниками та громадами як:
 - забезпечення безпечних та здорових умов праці для всіх співробітників. Це включає в себе програми охорони праці, медичного страхування та підтримку добробуту працівників;
 - інвестування в розвиток місцевих громад шляхом створення робочих місць, підтримки

освітніх та культурних проєктів, а також участі у вирішенні соціальних проблем.

З цього можна узагальнити, що модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності суб'єктів інноваційного процесу дійсно можна розглядати як таку, що інтегрує ознаки інклюзивності управлінського впливу, інноваційності управлінських рішень та технологій і соціальної відповідальності, створюючи цілісну систему, що сприяє сталому соціально-економічному розвитку. Тобто вона виступає моделлю організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур і як суб'єктів інноваційного процесу, і як учасників трансформації соціально-економічних відносин.

Розроблена модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності суб'єктів інноваційного процесу має концептуальний характер та спирається на такі п'ять ключових принципів:

- а) принцип сталого розвитку, який відображує:
 - баланс економічних, соціальних та екологічних аспектів: модель прагне досягти гармонії між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною стійкістю;
 - довгострокову перспективу: орієнтація на довгострокові цілі та вплив, забезпечуючи стабільний розвиток та збереження ресурсів для майбутніх поколінь;
- б) принцип інклюзивності, який закріплює:
 - рівний доступ до можливостей: забезпечення рівних можливостей для всіх зацікавлених сторін, незалежно від їх соціального статусу, походження, віку, статі чи фізичних можливостей;
 - участь стейкхолдерів: активне залучення всіх зацікавлених сторін у процес прийняття рішень, врахування їхніх потреб та очікувань;
- в) принцип інноваційності, який закріплює:
 - підтримку інновацій: стимулювання розробки та впровадження нових технологій, процесів та продуктів, які сприяють сталому розвитку та підвищенню конкурентоспроможності;
 - адаптивність та гнучкість: здатність швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та адаптуватися до нових викликів та можливостей;
- г) принцип соціальної відповідальності, який відображує:
 - етичне ведення бізнесу: дотримання етичних стандартів у всіх аспектах діяльності, забезпечення прозорості та підзвітності;
 - підтримку місцевих громад: інвестування в розвиток місцевих громад, створення робочих місць та участь у соціальних ініціативах;
- д) принцип системного підходу, який відображує:
 - інтеграцію заходів: поєднання управлінсько-організаційних, юридичних, економічних,

- технологічних та адаптаційних заходів у єдину систему;
- координацію дій: узгодження дій між різними підрозділами та рівнями управління для досягнення спільних цілей;
 - е) принцип прозорості та підзвітності, який закріплює:
 - відкритість інформації: забезпечення доступу до інформації про діяльність організації для всіх зацікавлених сторін;
 - регулярну звітність: публікація регулярних звітів про результати діяльності, досягнення цілей сталого розвитку та виконання соціальних зобов'язань.

Тобто розроблена модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності суб'єктів інноваційного процесу базується на системі принципів сталого розвитку, інклюзивності, інноваційності, соціальної відповідальності, системного підходу та прозорості й підзвітності. Саме системність принципів забезпечують гармонійне поєднання інтересів стейкхолдерів та підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу, сприяючи сталому соціально-економічному розвитку.

Слід також зазначити, що дана модель пов'язана зі стратегуванням конкурентоспроможністю підприємницьких структур (таблиця 2).

Таблиця 2. Зв'язок моделі організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин зі стратегуванням конкурентоспроможністю підприємницьких структур

Ознака впливу	Сутність впливу	Прояв зв'язку
1. Інклюзивність управління	Залучення талантів	Забезпечення рівних можливостей та інклюзивного робочого середовища сприяє залученню та утриманню талановитих працівників, що є критичним фактором для конкурентоспроможності.
	Різноманітність та інновації	Інклюзивність сприяє різноманітності в команді, що підвищує креативність і здатність до інноваційних рішень.
2. Інноваційність управлінських рішень та технологій	Технологічне лідерство	Впровадження інноваційних технологій та підтримка досліджень і розробок допомагають підприємницькій структурі залишатися лідером на ринку.
	Адаптивність до змін	Гнучкі методи управління дозволяють швидко адаптуватися до змін на ринку, що підвищує конкурентоспроможність.
3. Соціальна відповідальність	Репутація та бренд	Соціально відповідальна діяльність підвищує репутацію підприємницьких структур серед клієнтів, партнерів та інвесторів, що може призвести до збільшення продажів і поліпшення фінансових показників.
	Залученість клієнтів	Споживачі все більше надають перевагу підприємницьким структурам, які демонструють соціальну відповідальність, що може збільшити їх ринкову частку.
4. Стратегічне планування	Цілі сталого розвитку	Інтеграція цілей сталого розвитку у стратегічне планування забезпечує довгострокову конкурентоспроможність та стійкість підприємницьких структур.
	Планування ризиків	Урахування екологічних та соціальних ризиків у стратегічному плануванні допомагає уникнути потенційних проблем та забезпечити стабільний розвиток.
5. Системний підхід	Ефективне управління ресурсами	Поєднання різних заходів у єдину систему управління забезпечує оптимальне використання ресурсів, що підвищує ефективність та конкурентоспроможність.
	Координація та синергія	Узгодженість дій між різними підрозділами підприємницьких структур сприяє досягненню синергії та підвищенню загальної ефективності.

Джерело: власна розробка автора

Модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин безпосередньо впливає на стратегування конкурентоспроможністю підприємницьких структур. Інклюзивність, інноваційність та соціальна відповідальність є ключовими чинниками, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств шляхом залу-

чення талантів, впровадження новітніх технологій, покращення репутації та ефективного управління ресурсами. З таблиці 2 випливає, що ці елементи здатні забезпечують стійкий розвиток підприємницьким структурам та їх адаптацію до змін у зовнішньому середовищі, що є критичним для досягнення успіху на сучасних ринках.

На підставі структурно-змістовної характеристики інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур можна узагальнити, що кількісно-

якісний опис структури та призначення набору методів та підходів для стратегування конкурентоспроможністю підприємницьких структур необхідно виконувати шляхом аналізування, планування, реалізації та оцінювання їх конкурентних стратегій, а також інших функціональних стратегій, спрямованих на підвищення конкурентних переваг. Оскільки ознаки інклюзивності, інноваційності та соціальної відповідальності не завжди концентруються у відповідних розділах стратегій, остільки необхідно спочатку провести експрес оцінку інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур за запропонованим порядком проведення його структурно-змістовної характеристики. Етапи цього процесу дозволяють стисло та з мінімальними ресурсами виконати таку характеристику. Наведений мінімальний перелік аналітичних інструментів є ефективними для експрес-оцінки.

Розроблена описова модель організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин зв'язує сукупність заходів та інструментів, вирішуючи два завдання – структурно-функціональне поєднання заходів та гармонізація інтересів стейкхолдерів та суб'єктів інноваційного процесу, інтегруючи різні цілі розвитку підприємництва, економіки та суспільства.

Обмеженням для організаційно-економічного механізму формування інклюзивної соціальної відповідальності підприємницьких структур як суб'єктів інноваційного процесу та учасників трансформації соціально-економічних відносин виступатиме система спонукальних та обмежуючих заходів щодо гармонізації викликів та ознак інноваційної економіки із системою принципів соціальної відповідальності. Остання повинна бути спрямована на створення збалансованого підходу, який сприяє інноваціям, забезпечуючи одночасно додержання соціальної відповідальності. Її функціонал включає:

- стимулювання інновацій через застосування фінансових стимулів, грантів або податкових пільг для компаній, які розвивають інноваційні продукти чи процеси, які сприяють сталому розвитку чи мають позитивний соціальний вплив;
- нормативні обмеження (обмеження чи нормативи щодо впровадження інновацій), які мають потенційно негативний вплив на соціальні аспекти, наприклад, щодо впливу на здоров'я, довкілля або людські права;
- соціально-орієнтовані інновації, тобто підтримка та просування інновацій, спрямованих на вирішення соціальних проблем чи покращення якості життя (інновації в медицині, освіті, доступ до чистої води тощо);

- транспарентність інформації, тобто вимоги до публікації інформації про інноваційні продукти або послуги дозволяють споживачам, інвесторам і громадськості оцінювати їхній вплив на соціальні аспекти і відповідність етичним стандартам;
- діалог із зацікавленими сторонами: взаємодія зі стейкхолдерами (громадські організації, активісти, академічні установи тощо) для врахування їхніх думок і поглядів при розробці і впровадженні інновацій;
- етичні кодекси та стандарти, впровадження яких відбувається для сприяння відповідальній поведінки у процесі створення та впровадження інновацій.

Ці заходи спрямовані на забезпечення того, щоб інновації не лише сприяли економічному зростанню, а й враховували соціальні та етичні аспекти, що є важливими для сталого розвитку суспільства, тому їх вплив та врахування у процесі стратегування конкурентоспроможністю підприємницьких структур має відбуватися на інноваційно-інклюзивній основі з дотриманням соціальної відповідальності перед суспільством.

Висновки

Дослідження інструментарію стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур дозволило виявити ключові аспекти, що впливають на ефективність їх діяльності в сучасному динамічному бізнес-середовищі. Використання сучасних інструментів стратегічного управління є важливим елементом для забезпечення довгострокового успіху та стійкості підприємств. Інтеграція інноваційних підходів та технологій у процес стратегічного управління сприяє підвищенню гнучкості та адаптивності підприємств до змін у ринкових умовах. Це дозволяє підприємствам своєчасно реагувати на виклики, що виникають, та використовувати нові можливості для зростання та розвитку. Ефективне застосування інструментів стратегічного управління дозволяє підприємствам не тільки аналізувати поточну ситуацію на ринку, але й прогнозувати майбутні тенденції, розробляти та реалізовувати стратегічні плани, що забезпечують конкурентні переваги. Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур є комплексним процесом, який вимагає використання різноманітних інструментів та методів для аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, визначення стратегічних цілей та розробки ефективних стратегій. Інтеграція інноваційних підходів та технологій у цей процес є важливою умовою для досягнення стійкого розвитку та зміцнення конкурентних позицій підприємств. Це і викликає потребу у проведенні подальших досліджень, що мають бути спрямовані на вдосконалення існуючих та розробку нових інструментів стратегічного управління, що враховують сучасні виклики та можливості ринку.

Abstract

The structural and substantive characteristic of the tools for strategic management of competitiveness of entrepreneurial structures is carried out as a quantitative and qualitative description of the structure and purpose of a set of methods and approaches for analysing, planning, implementing and evaluating their strategies aimed at increasing competitive advantages. The strategy and mechanism for strategising the competitiveness of business structures should include features of inclusiveness, innovation and social responsibility. Inclusiveness ensures the involvement of diverse perspectives and talents, which contributes to a more complete understanding of the market and customer needs. This allows businesses to be more adaptive to changing conditions and contributes to the development of innovative products and services. Innovation is critical to maintaining competitiveness as technologies and markets are constantly changing, and it promotes the development of new business models that allow us to enter new markets and create additional value. Social responsibility is an integral part of the strategy, as consumers and society increasingly expect businesses to contribute to solving social and environmental problems, which contributes to long-term stability and success in the market.

The article develops a procedure for carrying out a structural and substantive characterisation of the instrumentarium for strategic management of competitiveness of entrepreneurial structures, which includes six main stages and one deferred final stage: definition of goals and objectives, collection and analysis of information, quantitative and qualitative analysis of the instrumentarium, systematisation of methods and approaches, development of recommendations and implementation of changes with further monitoring of their effectiveness and deferred adjustment of the target and resource part of the cycle. The sequence of carrying out an express version of such structural and substantive characteristics of the tools for strategic management of competitiveness of entrepreneurial structures and its analytical tools have been developed.

A model of the organisational and economic mechanism for the formation of inclusive social responsibility of entrepreneurial structures as subjects of the innovation process and participants in the transformation of socio-economic relations has been developed. The main purpose of the model is to harmonise the interests of stakeholders and subjects of the innovation process with the goals of sustainable development, challenges and features of the innovation economy, and the needs of national security. The author proposes five main stages of implementation of this model and five principles – sustainable development, inclusiveness, innovation, social responsibility, systemic approach, transparency and accountability.

It is substantiated that a limitation for the organisational and economic mechanism for the formation of inclusive social responsibility of entrepreneurial structures as subjects of the innovation process and participants in the transformation of socio-economic relations is a system of incentive and restrictive measures to harmonise the challenges and features of the innovation economy with the system of principles of social responsibility.

Список літератури:

1. Завербний А.С., Чукаєва І.Д. Особливості стратегії, як інструменту гармонійного розвитку та конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2020. №2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7653>.
2. Skrynkovsky R.M., Sopilnyk L.I., Tsyuh S.I. Improving the Enterprise Development Model: New Solutions Based on the Principles of Management, Marketing and Economic Diagnosis. Business Inform.2020. № 4. P. 191-199.

References:

1. Zaverbnyi, A.S., & Chukaeva, I.D. (2020). Features of strategy as an instrument of harmonious development and competitiveness of the enterprise. Effective economy. №2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7653> [In Ukrainian].
2. Skrynkovsky, R.M., Sopilnyk, L.I., & Tsyuh, S.I. (2020). Improving the Enterprise Development Model: New Solutions Based on the Principles of Management, Marketing and Economic Diagnosis. Business Inform. 2020. № 4. P. 191-199 [In English].

Посилання на статтю:

Джахан Фавзі Салем Ісмаїл. Інструментарій стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємницьких структур / Джахан Фавзі Салем Ісмаїл // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2023. – № 6 (70). – С. 89-97. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No6/89.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.06.2023.11. DOI: 10.5281/zenodo.13120905.

Reference a Journal Article:

Fawzi Salem Ismaeil Jahan. Tools for Strategic Management of Competitiveness of Business Structures / Fawzi Salem Ismaeil Jahan // Economics: time realities. Scientific journal. – 2023. – № 6 (70). – P. 89-97. – Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No6/89.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.06.2023.11. DOI: 10.5281/zenodo.13120905.

